

POSTANOWIENIE Z DNIA 16 MAJA 2007 R.

III KK 46/06

Niedopuszczalna jest kasacja od orzeczenia o winie skazanego, w sytuacji, gdy toczy się ponowne postępowanie na skutek uchylecia orzeczenia o karze.

Przewodniczący: sędzia SN A Siuchniński (sprawozdawca).

Sędziowie SN: J. Szewczyk, M. Gierszon.

Prokurator Prokuratury Krajowej: K. Parchimowicz.

Sąd Najwyższy w sprawie Wiesława Z., skazanego z art. 258 § 2 k.k. i in., po rozpoznaniu w dniu 16 maja 2007 r., w Izbie Karnej na rozprawie, kasacji wniesionej przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 16 listopada 2004 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 7 października 2003 r.,

p o s t a n o w i ł na podstawie art. 523 § 2 k.p.k. w zw. z art. 531 § 1 k.p.k. kasację p o z o s t a w i ć bez rozpoznania jako niedopuszczalną z mocy ustawy (...).

U Z A S A D N I E N I E

Wyrokiem z dnia 7 października 2003 r. oskarżony Wiesław Z. został uznany za winnego popełnienia przestępstwa określonego w art. 258 § 2 k.k., a ponadto przestępstw określonego w art. 282 k.k. w zw. z art. 64 § 2

k.k. oraz z art. 282 k.k. w zw. z art. 64 § 2 w zw. z art. 12 k.k. Za pierwszy z czynów Sąd Rejonowy wymierzył karę 3 lat pozbawienia wolności, za drugi 2 lata 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę grzywny, zaś za trzeci karę czterech lat pozbawienia wolności oraz karę grzywny. Na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 i 2 k.k. Sąd Rejonowy połączył wymierzone kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny i orzekł wobec Wiesława Z. karę łączną 6 lat pozbawienia wolności i grzywnę w liczbie 200 stawek dziennych, przyjmując stawkę dzienną za równoważną 30 zł.

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2004 r. Sąd Okręgowy w L. uchylił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji między innymi w części dotyczącej Wiesława Z. co do kar orzeczonych za każde z przypisanych mu przestępstw oraz kary łącznej i sprawę w tym zakresie przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w L., w pozostałej zaś części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego wyroku wniósł obrońca Wiesława Z., zarzucając temu orzeczeniu rażącą obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść wyroku, w szczególności art. 4 k.p.k. art. 5 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k. i art. 170 k.p.k., a nadto obrazę art. 410 k.p.k. oraz błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia mający istotny wpływ na treść wyroku, polegający na bezpodstawnym uznaniu, że oskarżony Wiesław Z. przynależał do zorganizowanej grupy przestępczej o charakterze zbrojnym, w ramach której dokonywał wymuszeń rozbójniczych.

Zarządzeniem Przewodniczącego Wydziału Sądu Okręgowego w L. z dnia 3 marca 2005 r. kasacja została przyjęta jako odpowiadająca warunkom formalnym. Wpłynęła ona do Sądu Najwyższego w dniu 6 lutego 2006 r.

Jednak wcześniej, po ponownym rozpoznaniu sprawy w zakresie wskazanym przez sąd odwoławczy, Sąd Rejonowy w L. wyrokiem z dnia 26 stycznia 2006 r. wymierzył Wiesławowi Z. za pierwszy z przypisanych

mu czynów karę 3 lat pozbawienia wolności, za drugi czyn karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę 100 stawek dziennych grzywny, określając wysokość jednej stawki na 30 zł, zaś za trzeci czyn karę 4 lat pozbawienia wolności i karę 150 stawek dziennych grzywny, określając wysokość jednej stawki na 30 zł. Powyższe kary Sąd Rejonowy połączył na podstawie art. 85 i 86 § 1 i 2 k.k. i orzekł karę łączną 6 lat pozbawienia wolności oraz 200 stawek dziennych grzywny określając wysokość jednej stawki na 30 zł.

Sąd Okręgowy w L., wyrokiem z dnia 3 października 2006 r. utrzymał w mocy ten wyrok, uznając wszystkie wniesione apelacje, w tym apelację obrońcy oskarżonego Wiesława Z., za oczywiście bezzasadne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja wniesiona przez obrońcę skazanego Wiesława Z. jest niedopuszczalna z mocy ustawy i jako wadliwie przyjęta podlega pozostawieniu bez rozpoznania na podstawie art. 531 § 1 k.p.k.

Przepis art. 523 § 2 i 3 k.p.k. określa tzw. przedmiotowe ograniczenia, tj. kategorie spraw, w których kasacja może być wniesiona przez strony, wskazując w § 2, że kasację na korzyść oskarżonego można wnieść jedynie w razie skazania za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Skoro przepisem art. 523 § 2 k.p.k. objęte jest prawomocne skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, to – *a contrario* dyspozycją tego przepisu nie są objęte przypadki prawomocnego skazania, jeżeli skazaniu takiemu jednocześnie nie będzie towarzyszyło prawomocne orzeczenie o wymierzeniu kary bezwzględnej pozbawienia wolności.

Choćby z tej przyczyny kasacja nie będzie służyła stronie w sytuacji, gdy sąd odwoławczy uchyli orzeczenie w przedmiocie kar i w tym zakresie przekaże sprawę do rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Po prostu

niemożliwa jest ocena dopuszczalności kasacji ze względu na wskazane ograniczenia przedmiotowe.

Ponadto, w takiej sytuacji zaskarżony wyrok nie ma cechy prawomocności, cechuje go tzw. prawomocność względna, a jak wiadomo kasacja przysługuje tylko od prawomocnych orzeczeń sądu odwoławczego kończących postępowanie. W takim wypadku, prawomocnym wyrokiem kończącym postępowanie w sprawie będzie dopiero prawomocny wyrok, wydany po ponownym rozpoznaniu sprawy i rozstrzygnięciu o karze. Oczywiście jest, że kasacja nie przysługuje od prawomocnych wyroków sądu odwoławczego, które nie kończą postępowania, a więc od wyroków uchylających zaskarżony wyrok i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania, a sformułowanie „kończące postępowanie” użyte w art. 519 k.p.k. nie dotyczy zakończenia postępowania w danej instancji, lecz całego postępowania stanowiącego przedmiot procesu. Uznać zatem należy, że stronie nie będzie przysługiwała kasacja także od wyroku sądu odwoławczego, którym choćby w odniesieniu do jednego z zawartych w nim rozstrzygnięć dotyczących tego samego przestępstwa uchylono wyrok i sprawę przekazano do ponownego postępowania, zwłaszcza że przy ponownym rozpoznaniu sprawy istnieje możliwość umorzenia postępowania bądź uniewinnienia oskarżonego (art. 442 § 1 k.p.k.).

W konsekwencji, niedopuszczalna jest również kasacja od wyroku sądu odwoławczego, w zakresie w jakim sąd ten utrzymał w mocy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji, co do winy. Może to rodzić pytanie, czy strona postępowania, w sytuacji, gdy w ponownym postępowaniu zostanie orzeczona kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, nie zostanie pozbawiona prawa do skargi kasacyjnej z powodu rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku, naruszenia prawa przez sąd odwoławczy w postępowaniu toczącym się przed uchyleciem orzeczenia w zakresie kary, a zatem rozstrzygnięcia o winie. Zważyć

tu należy, że zgodnie z przepisem art. 442 § 2 k.p.k., w wypadku przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji, sąd, któremu sprawę przekazano, orzeka w granicach, w jakich nastąpiło przekazanie, a przeprowadzając postępowanie dowodowe w zakresie dowodów, które nie miały wpływu na uchylenie wyroku, może poprzestać na ich ujawnieniu. W przypadku zatem, gdy orzeczenie zostanie uchylone tylko co do kary i w tym zakresie sprawa zostaje przekazana do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, sąd ten w ponownym postępowaniu, co do zasady związany jest rozstrzygnięciem w zakresie ustaleń faktycznych i wykładni prawa zawartymi w prawomocnej części wyroku. Przepis art. 442 § 1 zd. 2 k.p.k. zawiera jednak regulację, zgodnie z którą uchylenie wyroku w zakresie rozstrzygnięcia o karze albo innym środku nie stoi na przeszkodzie uniewinnieniu oskarżonego lub umorzeniu postępowania. Z uwagi na treść tego przepisu, w doktrynie i orzecznictwie, przyjmuje się, że wprawdzie wyrok w zakresie winy jest prawomocny, ale jest to tzw. prawomocność względna, bowiem nie jest wykluczone w ponownym postępowaniu umorzenie postępowania bądź uniewinnienie oskarżonego. W tej sytuacji, sąd któremu przekazano sprawę, co do zasady związany jest granicami, w jakich nastąpiło przekazanie, ale nie jest to związanie o bezwzględnym charakterze, i wyjątkowo sąd może oraz powinien odstąpić od tej reguły (red.: Z. Gostyński Komentarz do kodeksu postępowania karnego, Warszawa 2004, tom III, str. 220). Podstawowym warunkiem jest ujawnienie się, już po uchyleniu wyroku tylko w części, o której mowa w art. 442 § 1 k.p.k. zd. 2, takich nowych faktów czy dowodów, w świetle których zasadnie można by wnosić, iż gdyby doszło do ich ujawnienia przed wydaniem orzeczenia sądu odwoławczego, to sąd ten orzekłby poza granicami środka odwoławczego, bowiem istnieją względy przemawiające za uniewinnieniem oskarżonego lub umorzeniem postępowania. Podkreśla się jednak, że jest to rozwiązanie o charakterze wyjątkowym, zasadą jest bowiem

związanie sądu ponownie rozpoznającego sprawę granicami przekazania. Jeżeli zatem uchylone zostało tylko orzeczenie co do kar, to sąd pierwszoinstancyjny nie może niejako z góry przyjąć założenia, iż związanie granicami przekazania nie ma bezwzględnego charakteru i przystępować do badania sprawy na zasadach ogólnych, także w płaszczyźnie zawinienia. Jeżeli zatem sąd pierwszej instancji, ponownie rozpoznający sprawę, będzie prowadził postępowanie dowodowe jedynie co do okoliczności mających wpływ na wymiar kary, to zarzuty apelacyjne od tego orzeczenia w zasadzie będą mogły dotyczyć uchybień natury procesowej bądź materialnej, jakich dopuścił się ten sąd w tym zakresie. Konsekwentnie przyznać należy, że kasacja od wyroku sądu odwoławczego, utrzymującego lub zmieniającego wyrok sądu pierwszej instancji, zapadły po ponownym rozpoznaniu sprawy w zakresie dotyczącym wymiaru kary, także będzie musiała ograniczyć się do kreowania zarzutów rażącego naruszenia prawa, do jakiego doszło na etapie postępowania sądowego, toczącego się dopiero po uchyleniu rozstrzygnięcia o karze. Skarżący nie będzie natomiast mógł wskazywać uchybień, jakich dopuścił się sąd odwoławczy, utrzymujący w mocy rozstrzygnięcie w przedmiocie przypisania oskarżonemu sprawstwa i winy, nawet jeżeli do takich uchybień by doszło.

Kasacja od wyroku sądu odwoławczego wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy w zakresie dotyczącym kary, może być zatem skuteczna jedynie wówczas, gdy skarżący podniesie zarzut rażącego naruszenia prawa przez ten sąd, które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia w przedmiocie kary, nie zaś w kwestii winy oraz gdy podniesie zarzut nieuwzględnienia reguły z art. 440 k.p.k.

Należy jednak wskazać, że skoro mowa jest w przepisie art. 442 k.p.k. o tzw. prawomocności względnej i istnieje możliwość uniewinnienia oskarżonego bądź umorzenia postępowania, to oskarżony bądź jego obrońca, mogliby w postępowaniu toczącym się na skutek przekazania

sprawy do ponownego rozpoznania, po uchyleniu orzeczenia co do kary, podnosić okoliczności i zgłaszać wnioski dowodowe, które mogłyby prowadzić w istocie od zmiany orzeczenia, także w przedmiocie przypisania oskarżonemu sprawstwa i winy zarzucanego mu czynu. W takim zaś wypadku sądy orzekające będą musiały ustosunkować się do podnoszonych okoliczności i zgłaszanych wniosków dowodowych, i wówczas postępowanie sądu w tym zakresie będzie podlegało kontroli kasacyjnej, o ile będzie ono dotknięte uchybieniem mającego charakter rażącego naruszenia prawa mającym istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia. Jeżeli jednak uwzględnić „wyjątkowość” regulacji z art. 442 § 2 k.p.k., polegającej na ograniczeniu możliwości ponownego rozpoznania sprawy i prowadzenia postępowania dowodowego, także w płaszczyźnie winy, to nie będzie można w tym postępowaniu, ani potem w kasacji podnosić, że jeszcze na etapie postępowania przed uprawomocnieniem się rozstrzygnięcia, co do winy doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego lub materialnego. Dojdzie zatem do sytuacji, w której, gdyby skazanie i wymierzenie bezwzględnej kary pozbawienia wolności odbyło się w jednym postępowaniu, skazany miałby uprawnienie podnoszenia takich zarzutów, uprawnienia tego natomiast zostanie pozbawiony, jeżeli sąd odwoławczy utrzyma wyrok co do winy, natomiast uchyli rozstrzygnięcie co do kary. Dostrzeżenie tego problemu i konsekwencji jakie rodzi owo rozwiązanie, nie może jednak prowadzić do wniosku, że dopuszczalna będzie kasacja od prawomocnego względnie orzeczenia o winie skazanego w sytuacji, gdy będzie się toczyło ponowne postępowanie na skutek uchylenia orzeczenia o karze. Akceptacja takiego poglądu prowadziłaby bowiem do obejścia przepisu art. 523 § 2 i 3 k.p.k., który zakreśla przedmiotowe ograniczenia kasacji, i przyznawałaby prawo do wniesienia kasacji, zanim przesłanki jej dopuszczalności się zmaterializują, a zatem zanim będzie wiadomo, czy zostanie wymierzona kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.

To zresztą prowadziłyby do istotnych problemów praktycznych i teoretycznych. Opowiedzenie się bowiem za dopuszczalnością kasacji od „względnie” prawomocnego orzeczenia, mogłoby prowadzić do sytuacji, w których kasacja ta zostałaby rozpoznana, a w postępowaniu toczącym się na skutek uchylenia orzeczenia o karze zostałaby wymierzona kara pozbawienia wolności warunkowym zawieszeniem jej wykonania, bądź też inna kara nieizolacyjna. Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, gdy Sąd Najwyższy na skutek rozpoznania kasacji od prawomocnego rozstrzygnięcia co do winy, uchyliłby orzeczenia sądów obu instancji, bądź też orzeczenie sądu odwoławczego i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania, a w tym czasie uprawomocniłby się wyrok zapadły w ponownym postępowaniu, toczącym się na skutek przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Jedynym rozwiązaniem w takiej sytuacji byłoby przyjęcie, że taka kasacja podlegałaby rozpoznaniu dopiero po uprawomocnieniu się orzeczenia o karze, o ile byłaby to kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Wówczas dopiero mielibyśmy do czynienia ze wskazanym w art. 523 § 2 k.p.k. „prawomocnym skazaniem na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”. Jednak i to rozwiązanie nie może się ostać, brak jest bowiem podstawy prawnej, która pozwalałaby niejako na „odczekanie” z rozpoznaniem kasacji do czasu uprawomocnienia się orzeczenia o karze celem sprawdzenia, czy zmateriałizowały się przedmiotowe przesłanki dopuszczalności kasacji.

Ponadto wskazać należy, że zgodnie z przepisem art. 519 k.p.k. kasacja może być wniesiona od prawomocnego wyroku odwoławczego kończącego postępowanie, w istocie zatem rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w przedmiocie kasacji od wyroku sądu odwoławczego kreującego prawomocność rozstrzygnięcia o winie, mogłoby dotyczyć tylko tego rozstrzygnięcia, a orzeczenie wydane przez Sąd Najwyższy, przy np. braku zażalenia prawomocnego orzeczenia o karze, nie mogłoby dotyczyć i

wzruszać prawomocnego wyroku w płaszczyźnie kary. Nawet gdyby kasacją zostały zaskarżone oba prawomocne wyroki, to po pierwsze, brak podstaw prawnych, które pozwalałyby na łączne rozpoznanie takich kasacji, zaś pod drugie do wyobrażenia jest sytuacja, w której sąd uznając, że doszło do rażącego naruszenie prawa mającego istotny wpływ na orzeczenia o winie w tym zakresie uchyliłby wyrok, natomiast rozpoznając kasację od prawomocnego orzeczenia o karze, nie stwierdzając takiego naruszenia oddaliłby kasację, bądź pozostawił bez rozpoznania. Powstałaby paradoksalna sytuacja, w której w obrocie prawnym funkcjonowałyby prawomocne orzeczenia o karze, czemu faktycznie nie towarzyszyłoby prawomocne skazanie. Można by jednak przyjąć, że sąd traktowałby oba te orzeczenia jako całość, która materializowałaby przesłankę zaskarżenia kasacją „prawomocnego skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”, i w przypadku stwierdzenia konieczności uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia o winie, prowadziłoby w konsekwencji do uchylenia orzeczenia o karze. Rozwiązanie takie jednak również budzi wątpliwości, powstaje bowiem pytanie, w jakim trybie i na podstawie jakich przepisów Sąd Najwyższy rozpoznawałby takie kasacje i wydawał stosowne rozstrzygnięcie, a sytuacja komplikowałaby się jeszcze bardziej, gdyby kasacją zaskarżone było orzeczenie o winie, zaś nie doszłoby do zaskarżenia orzeczenia o karze. Akceptacja poglądu o dopuszczalności kasacji od prawomocnego orzeczenia o winie, przy jednoczesnym uchyleniu orzeczenia w zakresie kary wymagałoby zatem niejako, na potrzeby takiego przypadku, przekształcenia całego modelu postępowania kasacyjnego.

Należy zatem opowiedzieć się za niedopuszczalnością kasacji od prawomocnego wyroku, zawierającego rozstrzygnięcie przewidziane w art. 442 § 1 zd. 2 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu zauważając, że odrębną kwestią, której w tym postępowaniu nie ma

potrzeby rozstrzygać, jest kwestia dopuszczalnego zakresu zarzutów kasacyjnych zawartych w kasacji od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego ostatecznie rozstrzygającego o karze.